

Joshua R. Jacobson:

Chanting the Hebrew Bible: The Art of Cantillation.

(SECOND, EXPANDED EDITION.

PHILADELPHIA, THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY, 2017)

A napokban érkezett meg az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (OR-ZSE) Könyvtárába Joshua R. Jacobson könyvének második, bővített kiadása, amely jelenleg a zsidó szent szövegek felolvasását legalaposabban bemutató angol nyelvű mű. A kötetet a zsidó Biblia-fordításairól ismert *Jewish Publication Society* gondozta. A szerző foglalkozását tekintve zenetudós és karvezető, emellett a szakterületéhez kapcsolódóan alapos hebraisztikai ismeretekkel bír.¹ A mindkét tudományágban szerzett több évtizedes tapasztalatát kiválóan hasznosította a határterületet feldolgozó munka megírása során. Hiánypótló művét megelőzően a zsidóságon kívülről érkező érdeklődők csak változó színvonalú lejegyzésekből vagy vázlatos jegyzetekből ismerhették meg a Tóra-olvasás rendszerét. Ettől függetlenül egy zsidó vallású embernek is hasznos lehet a fiatalon tanultakat rendszerezni, a hiányosságokat pótolni, az esetleges pontatlanságokat javítani. Idelsohn gyűjtései erre nem alkalmasak, mivel csak érintőlegesen foglalkoznak a felolvasással, Avenary vagy Herzog cikkei pedig a leírást és az elemzést helyezik a középpontba.

A hagyományos zsidóság szerint Mózes a Szináj-hegyen tanulta meg a felolvasás módját, amelyet később szóban örökített tovább. De vallási meggyőződéstől függetlenül is belátható, hogy a Tóra-tekercesek mássalhangzós szövegének mondatokra, szó szerkezetekre bontásához és megfelelő kiejtéséhez szükség van valamiféle iránymutatásra, amit a *mászorá* jelent. Ezt a nélkülözhetetlen értelmező tagolást tekinthetjük a Biblia-magyarzatok előfutárának, amely a vallási gyakorlatban a mai napig elsőbbséget élvez a zenei megvalósítással szemben: a Tóra-olvasót dallamtévesztésnél nem kötelező kijavítani, de két elválasztandó szó egybeolvasása esetén mindig. A maszoréta-jelölések történetéről és változatairól a könyv negyedik fejezete ad áttekintést: először bemutatja a legkorábbi fennmaradt héber nyelvű szövegeket, a feledésbe merült szentföldi és babilóniai jelölési rendszert, végül a legismertebb tibériási kéziratokat. A harmadik fejezet tárgyalja a héber betűk és magánhangzók kiejtését, egyúttal felhívva a figyelmet a leggyakrabban felmerülő nehézségekre és hibákra.

¹ BA in Music – Harvard College; MA in Choral Conducting – New England Conservatory; Doctor of Musical Arts – University of Cincinnati; Doctor of Humane Letters honoris causa – Hebrew College; Professor of Music and Director of Choral Activities – Northeastern University.

A szerepeltetett verseket a *Society of Biblical Literature* héber betűkészletével szedték, ami az olvashatóság szempontjából rendkívül előnyös, mivel a magánhangzók és a dallamjelek a nyomdászatiilag megfelelő helyen találhatóak. A kötet első fele tagolási szintenként haladva elmagyarázza a különféle jelek jelentését, a második nagy egysége bemutatja a Jacobson által hozzájuk alkalmazott dallamokat. Számos, a Tóra-olvasás tanítását segítő módszertani tanácsot is megoszt a szerző. Az olvasót Michael Perlman rendszerét követő ábrák segítik, amelyek a nyelvtanórai elemzésekhez hasonlóan szemléltetik a mondattani egységek rendjét az adott szentírási versben. A kötet tehát ismeretterjesztő jellegű, elsődleges célja, hogy a Tóra felolvasásának jelölésrendszerét elsajátítani vágyóknak alapos kézikönyvül szolgáljon. A tanulást rengeteg példa könnyíti, és a Tóra mellett az év során felolvasott többi szentírási könyv előadási módját is bemutatja. A számtalan hivatkozott forrás – különös tekintettel a zsidó szóbeli Tan vonatkozó szöveghelyeire – minden olvasónak lehetőséget biztosít vallási vagy szakmai érdeklődésétől függően a tárgyban történő további elmélyülésre.

A könyv egyetlen nagyobb hiányossága, hogy a zenei hagyományok sokszínűsége elsikkad benne. Tudatos módszertani választás lehet ez a felületesség, azonban számtalan más súlyos gondra is ráirányítja a figyelmet. A szerző a „használati utasításban” egy mondatban megemlíti, hogy egy, az Egyesült Államokban elterjedt és a kelet-európai felolvasási dallamokból kiinduló változatot ismertet. Ráadásul csak a 14. és a 427. oldalon olvashatunk arról, hogy ez egy a sok lehetőség közül. A humanista lejegyzéseket, Idelsohn köteteit és Avenary írásait böngészve számottevő hasonlóságot fedezhetünk fel a különböző áskenázi közösségek felolvasási dallamaiban, ezért Jacobson változata a többségnek valószínűleg nem hat idegenül. Azonban éppen ezek a külső szemlélő számára jelentéktelennek tűnő árnyalatnyi különbségek adják a kisebb-nagyobb vallási csoportok egyedi arculatát. Ugyan a folyamat nem napjainkban kezdődött, de a közel-keleti zsidóságban mára lényegében eltűnt a felolvasás változatossága, és az Izraelbe vagy az Egyesült Államokba irányuló bevándorlás is óhatatlanul az egységesedés felé hat. Jacobson kötetének terjedelme és mérete – a maga 845 oldalával és több mint 2 kilogramm tömegével – szintén azt sugallja, hogy ez a hivatalos változat, amelyet követni kell. De hasonló példaként említhetnénk az elterjedt Hertz-féle *Chumás* Hermann Mayerowitsch és Gustave Prince által készített lejegyzését, amelyről valószínűleg az olvasók elenyésző része tudja csak, honnan származik. Ezek a könyvek óhatatlanul hozzájárulnak a „*Mi a zárka dallama?*” jellegű kérdésekhez, amelyekre az egyértelmű válasz az „*Attól függ, hol.*”

Szerencsére az Izraeli Nemzeti Könyvtár hangtárában rengeteg felvétel őrzik, köztük Magyarországról az Avigdor Herzog és Frigyesi Judit által gyűjtötteket. Jacobsonnal szemben egy zenetudósnak az a feladata, hogy ezeket a változatos zenei hagyományokat lejegyezze és elemezze, lehetőség szerint új felvételeket készítsen. A legtöbb hebraistának viszont másodlagos a dallamjelek zenei megvalósítása,

és ilyen esetben a könyv kiválóan megfelel a felolvasási jelek rendszerének megértéséhez. A két véglet között nincsenek egyértelmű válaszok, ahogy a nemrég elhunyt Kálmán László is többször vitázott a nyelvészet leíró, illetve előíró szemléletének szembenállásáról. Ugyanakkor ezek a dallamváltozatok különféle nyelvjáráásoknak feleltethetőek meg, amelyek önálló értékkel bírnak, miközben – egy másik példát említve – az élővilág sokszínűségének megőrzéséért komoly erőfeszítéseket tesz az emberiség. A helyi zsidó közösségek lennének hivatottak az eltérő Tóra-olvasási hagyományok megőrzésére, amihez a tudomány képviselői a módszertani eszközöket tudják nyújtani. Ebben nagy segítséget jelenthet Jacobson jól hasznosítható könyve, amely manapság a rabbinövendékek, előimádkozók és a zsidó vallási hagyomány e szakterületén elmélyülni szándékozók érdeklődésére számíthat.

Villányi Benjámin